

2. Правнича лінгвістика: навчальний посібник, Г. П. Проценко, Л. М. Шестопалова, О. Ф. Прохоренко; за заг. ред. С. М. Гусарова. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2010, 312 с.

3. Швачко С. О., Кобякова І. К. Поверхнева та глибинна структури юридичних текстів. *Право та лінгвістика*, матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2004, Суми, С. 126–131.

4. Симоненко Л. О. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Київ., 2001. Вип. IV. С. 3–8.

Томіленко Людмила Миколаївна,
старший науковий співробітник відділу
лінгвістики Українського мовно-
інформаційного фонду НАН України,
кандидат філологічних наук

ЩЕ РАЗ ПРО МОВНІ ПОМИЛКИ В ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТАХ (НА ПРИКЛАДІ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ЖИТЛОВОЇ ПОСЛУГИ)

Правильність мови (за визначенням Т. Шульги) – це одночасне дотримання і логіки висловлювання, і мовних норм на всіх рівнях [1, с. 164]. Своєю чергою, помилка – порушення норми літературної мови [1, с. 163].

Розмаїття анормативів у тестах офіційно-ділового стилю, зокрема в юридичних документах, на жаль, поширене нині явище. Виняток становлять хіба що основні законодавчі акти України. І хоча сьогодні є достатня кількість різних навчальних посібників, довідників, наукових досліджень, присвячених питанням правопису, культури усного й писемного мовлення тощо, проблема досі залишається актуальною.

На порушеннях мовних норм у юридичних текстах зосереджували свою увагу Н. Артикуца, С. Клименченко, С. Лагдан, О. Черноус, А. Красницька та інші українські науковці. Безліч помилок містять і документи, які доводилося підписувати чи не кожному міському жителеві. Ідеться про угоди про надання житлово-комунальних послуг.

У пропонованій праці стисло розглянемо основні помилки в договорі¹ про надання житлової послуги ТОВ «Житло-сервіс груп»².

¹ Зауважимо, що текст документа оформлено ще відповідно до правопису 1993-го року.

² Як бачимо, питання виникають навіть до самої назви організації. Якщо слово «житло-сервіс» – це складний іменник, утворений від словосполучення «житловий сервіс», то маємо писати його разом. Друга частина назви – «груп» (англ. Group). В українській мові – це форма множини

У тексті документа на чотири сторінки (без додатка) ми виявили понад 50 різнотипних хиб (не враховуючи порушень законів милозвучності). Найбільшу кількість із-поміж них становлять пунктуаційні та граматичні помилки, що нерідко поєднуються в межах одного речення.

Пунктуаційні помилки

В аналізованому документі трапляються переважно пропущені або зайві коми: а) у складних (найчастіше складнопідрядних) реченнях (*У разі, коли Споживач <...> встановив на фасадах чи в інших місцях житлового будинку, в якому розташована квартира, будь-які елементи та конструкції <...>, які не передбачені проектною документацією будинку такий споживач зобов'язаний <...>; <...> в розділі фактичні витрати які оновлюються два рази на рік; Один примірник цього договору зберігається у Виконавця другий – у Споживача*); б) у простих ускладнених реченнях, які здебільшого є частинами складних синтаксичних конструкцій (*не встановлювати будь-які непередбачені проектом конструкції на фасаді будинку за винятком систем кондиціонування <...>; <...> виконання санітарно-технічних робіт, обслуговування внутрішньобудинкових систем в тому числі обслуговування внутрішньобудинкових систем, що використовуються для надання комунальних послуг <...>; Споживач зобов'язаний не вчиняти жодних дій (чи залучати інших осіб до вчинення таких дій), щодо елементів, конструкцій <...>, зокрема дій поза межами приміщення, пов'язаних із встановленням на фасадах чи інших місцях будинку, будь-яких елементів та конструкцій (включаючи кондиціонери, чи їх частини <...>)<...>*).

Як стверджує О. Черноус, «порушення пунктуаційних норм сучасної української літературної мови значно ускладнює сприйняття тексту під час читання. Крім того, негативний помилковий матеріал може істотно спотворювати, переінакшувати зміст написаного, що є особливо небажаним для юридичних документів» [2, с. 171].

Граматичні (граматико-семантичні) помилки

На рівні синтаксису насамперед бачимо значну кількість довгих, заплутаних та неправильно побудованих речень, які ускладнюють розуміння суті документа. Особливо важкими для сприйняття є висловлювання, у яких поєднуються різні типи помилок (*не встановлювати будь-які непередбачені проектом конструкції на фасаді будинку за винятком систем кондиціонування, встановлених будинку кондиціонери тільки у спеціально визначених місцях; Споживач має право: <...> на відшкодування збитків, завданих його майну, шкоди, заподіяної його життю або здоров'ю внаслідок неналежного надання або ненадання житлової послуги та незаконного проникнення Виконавця в належне йому житло (інший об'єкт нерухомого майна); <...> без додаткової оплати отримувати*

(Р. в.) іменника «група» (п'ять груп, десять груп, багато груп і т. ін.). Тому, на наш погляд, таке оформлення не є доречним.

Офіційний сайт компанії: <http://www.zhsg.com.ua>.

інформацію про проведення Виконавцем нарахування Споживачу плати за житлову послугу <...>; Інформація про фактичні витрати на надання житлової послуги розміщується <...> в розділі фактичні витрати які оновлюються два рази на рік – фактичні витрати оновлюються два рази на рік чи все-таки інформація?)).

Трапляється й неправильне узгодження слів у реченні: *переобладнання приміщення або їх частин* (можливі варіанти: *переобладнання приміщення або його частин / переобладнання приміщень або їхніх частин*); *забезпечити своєчасну підготовку приміщення, що перебувають у його користуванні* (приміщень, що перебувають / приміщення, що перебуває); *шляхом підписанням додаткової угоди* (шляхом підписання додаткової угоди) тощо.

Крім цього, упадає в око перевантаження тексту конструкціями з пасивними дієсловами на -ся (*ремонт або огляд якого проводиться; підписується Споживачем; погоджується Споживачем; надсилається Виконавцю; нараховується щомісяця Виконавцем та вноситься Споживачем і т. ін.*).

Орфографічні помилки

Зафіксовано порушення у вживанні великої / малої літер у рубриках. Зокрема, у деяких випадках наступне речення після крапки починається з малої, а не з великої літери. Трапляються помилки в написанні слів разом, окремо, з дефісом (*вразі – в разі; непередбачені проектом конструкції – не передбачені проектом конструкції*), відсутнє подвоєння букв в іменнику надання (*при надані житлової послуги*). Також виявлено порушення у вживанні іншомовних слів із літерами **і** / **и** (*території – території* (хоча тут можлива й описка)), правописну хибу внаслідок сплутування знаків «–» (тире) і «-» (дефіс) (*Акту приймання – передачі – Акту приймання-передачі*). Очевидно, через вплив російської мови з'явилася помилка у слові *приняття* (проте в тексті документа зафіксовано й правильне написання – *прийняття*). Не зовсім зрозумілими видаються причини орфографічного оформлення прикметника *невід'ємний* як *невідемний*.

Лексичні (лексико-семантичні) помилки

Серед лексичних огріхів досить поширеними є повтори слів (тавтологія), навіть там, де їх легко уникнути (<...> *Споживач зобов'язується за свій рахунок усунути усі наслідки своїх дій <...>; Спори та розбіжності, що можуть виникнути під час виконання цього договору, можуть бути узгоджені шляхом переговорів між сторонами; <...> здійснити остаточні нарахування плати за житлову послугу, перерахунок плати в разі її ненадання <...> і под.*).

Технічні помилки (описки)

Технічних помилок в аналізованому документі виявилось небагато (порівняно з іншими анормативами). Це пропущені або зайві літери в таких словах: *споживача* (замість *споживачам* – *надавати Споживача без додаткової оплати інформацію про <...>*), *веб-сайт* (замість *веб-сайті* – <...> *на дошці оголошень та офіційному веб-сайт <...>*), *припинення* (*припинення*), *рішення* (*рішення*).

Отже, на наше глибоке переконання, велика кількість анормативів не лише погіршує якість юридичних документів, ускладнює їх нормальне сприйняття, осмислення, але й породжує сумніви щодо професійності та надійності осіб, які пишуть подібні тексти.

Список використаних джерел

1. Чорноус О. В. Пунктуаційні помилки в текстах судових рішень // Дослідження з лексикології і граматики української мови. 2014. Вип. 15. С. 170–176.

2. Шульга Т. Типові помилки в наукових роботах студентів // Культура слова. 2011. № 74. С. 163–166.

Яслик Володимир Іванович,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних
наук

ЕВІДЕНЦІЙНІ ЗАСОБИ У ВИРОКАХ СУДУ

Юридичний підстиль, який останнім часом усе частіше почали виділяти дослідники в офіційно-діловому стилі, реалізується в актах, позовних заявах, протоколах, постановках, вироках суду, регламентуючи конфліктні та правові стосунки. Виникає зацікавленість мовними засобами, які структурують вказані вище документи, зокрема евіденційними – тими засобами, що виражають джерело інформації. Вказівка джерела інформації становить доказовість, аргументованість, які є особливостями мови права загалом. Об'єктом нашого дослідження стали вироки суду, оскільки вважаємо, що в них найбільш точно засобами мови доведено чи спростовано певну інформацію, на яку покликаються зацікавлені сторони.

Якщо взяти до уваги структуру вироку суду, неважливо обвинувальний чи виправдувальний, то справді в мотивувальній та резолютивній частинах чітко зазначено, звідки взята інформація. Так, головні чи вторинні предикати з репортативною, перцептивною чи інференційною семантикою дають змогу зазначити у вирах суду, що інформацію взято зі слів інших, її сприйнято за допомогою сенсорних органів чи логічного висновку на основі непрямих ознак. Наприклад, у вирoku щодо провадження № 338/1493/19 є такі конструкції: *«Вказав, що повертаючись додому у нічний час у стані алкогольного сп'яніння побачив, що працівники поліції зупинили сина його товариша. [...] Зазначив, що перед потерпілим вибачився, завдані збитки морального та матеріального характеру відшкодував»* [1]. Як бачимо, евіденційна конструкція складається із суб'єкта мовлення, евіденційного засобу (*вказав, побачив, зазначив*) та пропозиції, яку він актуалізує. Предикати *вказав, побачив, зазначив* дають змогу зрозуміти, яким способом була отримана інформація, адже це впливає на її